

ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ:

1. Свинко Й. Нарис про природу Тернопільської області : геологічне минуле, сучасний стан / Й. Свинко. - Т. : Навч. книга - Богдан. - 2007. - 191 с.
2. Руденко В.П. ГЕОГРАФІЯ ПРИРОДНО-РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ України. - У 3-х част.: підручник. / В.П.Руденко – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2010. -552 с.
3. Царик А. П. ПРИРОДНІ РЕКРЕАЦІЙНІ РЕСУРСИ: МЕТОДИ ОЦІНКИ Й АНАЛІЗУ (НА ПРИКЛАДІ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ). /А.П.Царик, Г.В.Чернюк. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2001 – 188 с.
4. РЕЄСТР ПРИРОДО ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ ЗБАРАЗЬКОГО РАЙОНУ.[ЕЛЕКТРОННИЙ РЕСУРС]. – РЕЖИМ ДОСТУПУ [HTTP://ECOTERNOPL.GOV.UA/IMAGES/ZBARAJ.PDF](http://ecoternopil.gov.ua/images/zbaraj.pdf)

Козак А., магістрант 1 року навчання
наук. керівник – Дем'янчук П.М., к.г.н., доц.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПАРКОВИХ АНСАМБЛІВ (на основі аналізу літературних джерел)

Актуальність теми. Для сучасного суспільства непересічне значення мають природно-естетичні багатства, які оточують людину. Парки і дендропарки є не лише територіями відпочинку і прогулянок, але й свого роду творами мистецтва, емоційний вплив яких може навіть перевершувати враження від живопису, музики чи поезії. Відвідувачі природи – не просто спостерігачі і слухачі, вони стають частиною гармонійного цілого, створеного прекрасним пейзажем, шелестом лісу, співом птахів, ароматом квітів, пластикою землі, скульптурою і архітектурою.

Об'єктом дослідження обрано дендропарки та парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва, які об'єднано в даній публікації поняттям «паркові ансамблі».

Виклад основного матеріалу.

Сади і парки є об'єктами детального вивчення різних наук і наукових напрямів, а саме: історії, садово-паркового мистецтва, дендрології, ландшафтного дизайну й архітектури. Їм присвятили свої роботи відомі вітчизняні і зарубіжні вчені, які працюють в галузі ботаніки (О. Корчемний, 1998; А. Литвиненко, 1972; О. Липа, 1952; В. Черняк, 2004 та ін.), ландшафтного дизайну, архітектури та зеленого будівництва (А. Жирнов, 2001; А. Залеська, 1964; А. Павленко, 2005 та ін.), історії і культурології (В. Білоус, 1990; І. Косенко, 2003; В. Курбатов, 2008 та ін.). В них розкриваються ландшафтно-типологічні та архітектурно-художні основи садово-паркового мистецтва, формування садово-паркових композицій, висвітлюється соціально-екологічна роль садів і парків. В антропогенному

Визначення основних понять. Поняття «парковий ансамбль» нове і мало розроблене. Воно включає в себе два слова – «парк» і «ансамбль», які в поєднанні становлять єдине ціле поняття.

У тлумачних словниках «парк» – це територія з природними або штучними насадженнями, алеями, водоймищами, архітектурними спорудами, скульптурними прикрасами, призначена для відпочинку [9, с. 121]; великий сад або гай для прогулянок з алеями, квітниками, а також, звичайно, з обладнанням для відпочинку і розваг [17, с. 70]; чистий гай з доріжками, переважно для прогулянок, а іноді для утримання диких звірів, зазвичай обгороджений [7, с. 127]; великий сад або насаджений гай з алеями, квітниками [14, с. 260; 16, с. 89]. А у літературі з ландшафтною архітектурою парк – це крупний об'єкт ландшафтною архітектури, який має значну площу, інженерне обладнання, впорядкований і озеленений переважно декоративними породами [12, с. 57]; велика (зазвичай понад 10 – 15 га) озеленена територія, впорядкована і художньо оформлена для відпочинку під відкритим небом [4, с. 36]; великий масив насаджень, що являє територію, на якій елементи ландшафту, споруди, будівлі організовані в певну об'ємно-просторову систему [3, с. 119]; земельна ділянка з природною або спеціально висадженою рослинністю, з дорогами, алеями, водоймами, призначеними для прогулянок, відпочинку, ігор [11, с. 65].

Таким чином, поняття «сад» і «парк» утворюють синонімічний ряд. Така подібність цих термінів пов'язана з тим, що обидва вони використовувалися в садово-парковому мистецтві в різні історичні періоди для означення територій, які вирізнялися особливою красою і були призначені для демонстрування багатства й розкоші свого власника або для створення асоціативного настрою. Слово «сад» – це

питоме українське слово, а «парк» – запозичене з англійської мови (від латинського *parricus* – відгороджене місце).

Всі витвори садово-паркового мистецтва до XVIII століття називалися садами. У зв'язку з розвитком пейзажного стилю почали вживати слово «парк», яке спочатку протиставлялося регулярному саду як достатньо великий природний гай з мальовничими алеями, галявинами, водоймами або просто мисливське угіддя, ліс для прогулянок. Згодом смислові відмінності цих термінів стали менш визначеними. Під словом «парк» стали розуміти велику територію, впорядковану і прикрашену скульптурою, малими архітектурними формами, призначену для відпочинку під відкритим небом, а під словом «сад» – невеликий за площею об'єкт озеленення [10, с. 54].

Друге слово, яке входить у дане поняття – це *ансамбль*. Воно є досить багатозначним і вживається у багатьох галузях. Зокрема:

1) в містобудівництві – гармонійне поєднання просторової композиції з будівель, зелених насаджень, інколи – з творами монументального мистецтва [2];

2) в архітектурі – комплекс споруд, який становить єдину просторову композицію;

3) у музиці – спільне злагоджене виконання музичного твору кількома учасниками;

4) у театральному мистецтві – гармонійне поєднання творчих шукань драматурга, режисера, акторів, художника, композитора на основі єдності мистецьких засобів з метою найповнішого виявлення ідеї вистави; узгодженість гри акторів.

5) у статистичній фізиці – набір можливих мікроскопічних станів термодинамічної системи [1].

Українська радянська енциклопедія дає визначення поняттю: «Ансамбль – єдине злагоджене ціле» [21].

Таким чином, проаналізувавши значення понять «парк» та «ансамбль», можна дати визначення терміну *парковий ансамбль* – це територія з природними або штучними насадженнями, які гармонійно поєднані між собою і становлять єдиний комплекс з певним стилем (стилями) планування.

Загалом до природно-заповідного фонду України належать природні території та об'єкти та штучно створені об'єкти. До природних відносяться природні заповідники, біосферні заповідники, національні природні парки, регіональні ландшафтні парки, заказники, пам'ятки природи, заповідні урочища. А до штучних – ботанічні сади, дендрологічні парки, зоологічні парки, парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва.

До *паркових ансамблів* ми відносимо штучні об'єкти, зокрема *дендрологічні парки* та *парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва*, які мають як природні так і штучні насадження в певному стилі паркобудівництва.

За Географічною енциклопедією України [6] «*дендрологічний парк* – територія, на якій на відкритому ґрунті культивуються деревні рослини; парк, з колекцією різних порід дерев».

Насадження в дендропарку зазвичай в стилі ландшафтного парку, можуть бути самостійними або входити до складу ботанічного саду. Розміщення рослин здійснюється за систематичною, географічною, екологічною, декоративною або іншими ознаками.

Дендропарки створюються на основних природних ділянках лісів або спеціально закладених дендраріїв з додержанням вимог ландшафтно-архітектури. Насадження можуть поєднуватися з природними або штучними формами рельєфу, водоймами та архітектурними спорудами. Важливою функцією дендропарку є інтродукція та акліматизація видів рослин, особливо тих, яким загрожує зникнення, а також наукова та просвітницька діяльність [8].

Парками-пам'ятками садово-паркового мистецтва оголошуються найбільш визначні та цінні зразки паркового будівництва з метою охорони їх і використання в естетичних, виховних, наукових, природоохоронних та оздоровчих цілях.

Садово-паркове мистецтво належить до синтетичних видів мистецтв і є одним з найбільш складних і трудомістких, адже оперує з неживими речами і живими істотами – рослинами [15, с. 97]. Садово-паркове мистецтво має давню історію. Його виникнення сягає у глиб віків і є ознакою цивілізації, окультурення природного середовища.

На території парків-пам'яток садово-паркового мистецтва забезпечується проведення екскурсій та масовий відпочинок населення, здійснюється догляд за насадженнями, включаючи санітарні рубки, реконструкції та догляду з підсадкою дерев і чагарників ідентичного видового складу замість загиблих, вживаються заходи щодо запобігання самосіву, збереження композицій з дерев, чагарників і квітів, трав'яних газонів [24, с. 115].

Історичні особливості формування та функціонування паркових ансамблів. В залежності від особливостей соціально-економічного та політичного устрою території, становлення та розвитку садово-паркового мистецтва в історії формування та функціонування садово-паркових ландшафтів Правобережного лісостепу України І. Кравцова [10] виокремлює такі періоди:

- 1) натурально-сакральний (до IX ст.);
- 2) натурально-пейзажний (IX –XIV ст.);
- 3) антропогенно-регулярний (XV – XVII ст.);
- 4) антропогенно-пейзажний (XVIII – XIX ст.);
- 5) пейзажно-реалістичний (XIX – початок XX ст.);
- 6) антропогенно-конструктивний (20-30-ті роки XX ст. – 90-і XX ст.);
- 7) антропогенно-еклектичний (кінець XX – початок XXI ст.).

Особливості територіального планування парків. Територіальне планування парків має досить довгу історію свого зародження, розвитку та становлення, що тривало понад 8 тисячоліть. За цей час сформувалися певні стилі, кожен з яких є відображенням своєї епохи чи країни, в якій він виник.

Н. Успенська виокремлює *чотири періоди*, пов'язані з основними напрямками і стильовими особливостями становлення та розвитку садів і парків в Україні.

Перший – від часів Київської Русі до середини XVII століття (утилітарний період монастирських плодових садів).

Другий – із середини XVII до останньої чверті XVIII ст. Характеризується появою регулярного стилю в садово-парковому мистецтві України. Це партерні частини нових парків у Києві і на заході України.

Третій – з кінця XVIII до середини XIX ст. Це період початку будівництва ландшафтних парків, що базуються в основному на природних лісових масивах і рельєфі. У цей час посилюється увага до аборигенних порід.

Четвертий – із середини XIX ст. до початку XX ст. Характеризується великим насиченням парків екзотами [22, с. 405-417].

В даний час існує декілька основних стилів територіального планування парків.

Регулярний (класичний, французький, геометричний) стиль. Цей стиль бере свій початок у XVII столітті і пов'язаний з ім'ям французького «короля-сонце» Людовика XIV. Для нього найбільш характерні прямі алеї, що сходяться до центру, химерно стрижені дерева, парадні квітники та штучні водойми. При цьому вся композиція має площинний характер зі слабо вираженим рельєфом і має яскраво виражену вісь з центральним будинком, сходами і водними каскадами.

Планування суворо підкоряється законам симетрії, а сама територія оформлена терасами. Такий парк має геометрично правильне планування, зазвичай з вираженою симетричністю і регулярністю композиції. Характеризується стиль прямими алеями, які є осями симетрії, квітниками, партерами і басейнами правильної форми, стрижкою дерев і чагарників з доданням посадкам різноманітних геометричних форм. В оформленні використовується гравій, кольоровий пісок, декоративні вазони і вишукані квітники. Рослини повинні добре піддаватися стрижці і довго зберігати форму. Сади Версаля, парк в маєтку Во-ле-

Віконт, Сад палацу Великий Тріанон – найбільш вражаючі приклад французького регулярного стилю.

Пейзажний (англійський, ландшафтний) стиль зародився в Англії. Це найбільш демократичний стиль, який відображає близькість до природи. Для оформлення ділянки в цьому стилі найбільше підходить максимально близький до природного нерівний рельєф. Для нього характерна асиметричність і відсутність прямих ліній, а також вільне планування простору. Пейзаж доповнюють архітектурними спорудами. Звивисті доріжки з природних матеріалів об'єднують окремі елементи саду. Перспектива відкривається поступово і немає єдиної точки огляду. Композиція складається з місцевих дерев і чагарників, які мають в ній першорядне значення. Водойми мають природний характер і нерівну берегову лінію, а садові квіти висаджуються тільки біля будинку. Створення такого парку вимагає відчуття міри, тонкого смаку і не вимагає особливого догляду. Характерні приклади пейзажних парків: в Центральній і Східній Європі – Англійський парк в Мюнхені, парк Браниця в Пруссії, Лазенковський і Уяздовський парки в Варшаві, Царицинський парк в Москві, Єкатерининський і Павловський парки під Петербургом і парк Монрепо в Виборзі.

Італійський стиль – варіація на тему регулярного стилю. Це невеликий сад біля вілли або парк, оточений стіною або підстриженою живою огорожею. Поверхня італійського саду розбита на прості геометричні форми діагональними і прямими доріжками. Часто в центрі композиції розташовується водоймище або фонтан, а навколо нього квітники або мощений майданчик. Клумби і водойми вирішені у формальному стилі (коло, овал, квадрат). Невід'ємним атрибутом італійського стилю є наявність скульптур. Скульптурне оформлення фонтанів, гротів, квітників, алей надає італійським садам сильне емоційне звучання. Дерев та чагарники в італійських парках зазвичай стрижуть у формі куба або кулі. Відомим прикладом цього стилю є парк у Підгірцях.

Голландський стиль. Голландський сад має невеликі розміри. Центром його є добре доглянутий газон, по периметру висаджується міксбордер з квітів та декоративно-листяних кущів. Вздовж паркану – стрижена огорожа. Дерев у саду не багато, але всі вони – добре сформовані. Відмінною рисою голландського стилю є наявність атрибутів сільського життя – маленький млин, колодязь, садові скульптури. Вся ця пишнота виглядає казково на тлі пишних чагарників, ідеальних газонів і яскравих фарб квітників. У Голландії – м'який морський клімат. Це дозволяє використовувати в озелененні досить широкий асортимент рослин. Особливо багато вічнозелених, найчастіше хвойних рослин – ялин, низькорослих і карликових сосен, туй, різних видів ялівцю. Часто зустрічаються величезні екземпляри араукарії. Іноді смуга землі максимально щільно засаджена багаторічними квітами і декоративними кущами (мигдаль, барбарис, бузок, повзучі ломикамені, тюльпани, проліски, гіацинти, нарциси, крокуси, рябчики, лілії та багато ін. [20].

У японському стилі все дуже символічно і допомагає пізнати душу місця і серце його господаря. Міст через водойму символізує сонце, що сходить, пагорб – храм, химерно зігнута черепиця – хмари, сосна – довголіття, сакура – духовну красу і стійкість, лотос – мудрість, камелія – обережність. В японському саду зміна красивих пейзажів йде плавно і безперервно. У такому саду неодмінно присутні камені, які символізують чоловічий початок, і вода – жіночий знак. Японський сад дозволяє забути про всі проблеми. У нього можна вдивлятися дуже довго і розуміти, що можна побачити ще більше [19]. Найвідомішими парками в цьому стилі у Японії є: Сад каменів біля буддійського храму Реан-дзи, Сади храмового комплексу Тофуку-дзи, Сад буддійського храму Сайхо-дзи та ін.

Мусульманський (ісламський) стиль. Все в цих садах розташовує до мласті і томління – тихі дзюркотливі фонтани, легкі струмені води, що іскряться на сонці, пахучі квіти. Людина, потрапляючи в такий сад, відчуває себе як у раю. Незважаючи на всю розмаїтість садів мусульманського стилю, всі вони строго регламентуються законами ісламу. Основу саду, як правило, складає так званий «чор-багх» (в перекладі «чотири сади»). Тобто, планування саду передбачає наявність

одного або декількох квадратів. Більший квадрат ділиться на чотири менших. Суворо геометричність планування підкреслюється за допомогою доріжок, рослин і каналів з водою. У центрах квадратів часто стоять невеликі фонтани або басейни, облицьовані мармуром, різнобарвними керамічними плитками і склом, які є головною окрасою саду. Така форма саду, вочевидь, є віддзеркаленням легенди про райський сад, з якого в чотирьох напрямках випливають чотири ріки. Цілком ймовірно, також, що прообразом такого планування мусульманських садів стала найдавніша святиня, розташована в Мецці. Прикладами цього стилю є сади Хенераліфе і Альгамбра в м. Гранаді (місто на півдні Іспанії), які включені до списку світової спадщини ЮНЕСКО.

Середземноморський стиль. Середземноморський сад – один із найдавніших зразків ландшафтної архітектури. Як і всяка класика, цей стиль пройшов перевірку часом та залишився високоцінованим і нині. Середземноморський стиль синтезує в собі риси давньогрецького, римського і сучасного садового мистецтва країн південної Європи [20].

Модерн (мінімалізм) – характерною особливістю цього стилю є простота ліній і майже скульптурна якість простору. Все в цьому саду суворо функціональне, оскільки сад – це кімната на свіжому повітрі, місце для активного відпочинку. Всі форми дуже чітко вписуються в інтер'єр, кольори яскраві і чисті, характеризуються різким контрастом. Рослинність густа, архітектурна, суворо по лінії. Аксесуари допускаються, але дуже обмежено. Девіз садового модерну – «чим менше, тим краще». Строгі лінії будівлі поєднуються з архітектурними формами рослин. Моцнення доріжок найчастіше з плит, викладених у вигляді геометричних малюнків з чергуванням світлих і темних тонів [18].

Висновки. Таким чином, паркові ансамблі – це території з природними або штучними насадженнями, які гармонійно поєднані між собою і становлять єдиний комплекс з певним стилем (стилями) планування. До паркових ансамблів відносяться штучні об'єкти природно-заповідного фонду України, зокрема дендрологічні парки та парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва. В даний час існує багато стилів територіального планування парків, кожен з яких має свої певні особливості: пейзажний, регулярний, голландський, італійський, середземноморський, японський та інші. Класифікують паркові ансамблі за різними ознаками: за площею території, за кількістю видів флори у парку, за наявністю палацу, замку чи руїн, за стилем паркобудівництва, за значенням, за часом утворення та часом закладення.

Паркові ансамблі мають велике туристично-рекреаційне значення. Вони відвідуються туристами, придатні для відпочинку, відновлення здоров'я і працездатності.

Джерела інформації:

1. Ансамбль // Вікіпедія. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Ансамбль>
2. Ансамбль // Світ географії та туризму. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ukrtur.narod.ru/dovidnyk/slovnika/ansambl.htm>
3. Боговая И. О., Теодоронский В. С. Озеленение населённых мест. – М.: Агропромиздат, 1990. – 239 с.
4. Вергунов А. П., Горохов В. А. Русские сады и парки. – М.: Наука, 1987. – 418 с.
5. ВР України, Закон «Про природно-заповідний фонд України» від 16.06.1992 № 2456-ХІІ.
6. Географічна енциклопедія України: в 3-х томах / Редк.: О. Маринич (відпов. ред.) та ін. – К.: УРЕ ім. М. П. Бажана, 1989.
7. Даль В. Толковый словарь живого великорусского языка: В 4-х т.: Т.4. – С.Пб. – М.: Изд-е М.О. Вольфа, 1882. – 253 с.
8. Дендрологічний парк // Вікіпедія. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Дендрологічний_парк
9. Короткий тлумачний словник української мови / Д. Г. Гринчишин, А. А. Гулецька, В. А. Карпова та ін. – К.: Радянська школа, 1978. – 296 с.
10. Кравцова І. В. Просторово-часовий аналіз формування та функціонування садово-паркових ландшафтів Правобережного лісостепу України: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. географ. наук. Спец. 11.00.11 – конструктивна географія і раціональне використання природних ресурсів / І. В. Кравцова; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К.: КНУ ім. Т. Шевченка, 2010. – 20 с
11. Кучерявий В. П. Озеленення населених місць. – Львів: Світ, 2005. – 456 с.
12. Лазарев А. Г. Ландшафтная архитектура / А. Г. Лазарев. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2005. – 282 с.

13. Ландшафтний дизайн // Етуаль. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://etual-design.com.ua/index2_2_3.php
14. Ожегов С.И. Словарь русского языка. – М., 1963. – 900 с.
15. Природно-заповідний фонд України загальнодержавного значення: Довідник / Редкол.: В. Б. Леоненко та інші. – К., 1999. – 240 с.
16. Рубцов Л. И. Проектирование садов и парков. – М.: Стройиздат, 1979. – 184 с.
17. Словник української мови: В 11-ти т. – Т.6. – К.: Наукова думка, 1975. – 351 с.
18. Стилістика сада // Сказка в саду. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://skazkavsady.ru/stylistics.html>
19. Стилі садово-паркового мистецтва // Будівництво і ремонт. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://postroi.kiev.ua/ua/novini_budvництва/stil_sadovo-parkovogo_mistectva.html
20. Стильові сади // Будівельні технології. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://budteh.com.ua/index.php?page_id=5&lang=ua
21. Українська радянська енциклопедія. В 12-ти т. / За ред. М. Бажана. – К.: Гол. редакція УРЕ, 1974-1985.
22. Успенская Н. Д. Украинский сад. Основные тенденции. – Братіслава, Веда, 1984. – 543 с.
23. Черняк В.М. Культурована дендрофлора Волино-Поділля, перспективи її використання та збагачення. – Тернопіль : Вид-во ТДПУ, 2004. – 264 с.
24. Шеремет А. П. Земельне право України. Навч. пос. для студ. ВНЗ. 2-ге вид. – К: Центр учбової літератури, 2009. – 623 с.

*Копчак С. студент 4 курсу зГ-41 групи
наук. керівник – Н.Б. Таранова к. г. н., доц.*

КЛІМАТИЧНИЙ ОПИС ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Метою статті є всебічне виявлення особливостей клімату Тернопільської області.

Виклад основного матеріалу. Клімат – це багаторічний режим погоди в даній місцевості, зумовлений географічними умовами. Клімат має величезне значення, оскільки під впливом основних факторів кліматоутворення – тепла, вологи, тривалості світлового дня – формується відповідна рослинність. З рослинами тісно пов'язані тварини. Господарська діяльність людини також зумовлюється кліматичними факторами. В більш сприятливих кліматичних умовах вища щільність населення, концентрація промисловості тощо.

Територія області за термічним режимом характеризуються м'якою зимою з середніми температурами від -4,5° до -5,4°С і теплим літом з середніми температурами липня 19-18°С. Найнижчі температури січня приурочені до центральної і східної частин. Середньорічна амплітуда температури повітря становить 23-24°С, що свідчить про незначну континентальність клімату. Середня річна температура повітря збільшується від 6,6-6,9°С в центральних і східних районах до 7,0-7,3°С в західних і південних районах області. Абсолютний максимум на території області становить 39°С, а мінімум від -32 до -36°С.

Теплий період року триває 253 дні в центральній та східній, 256-259 днів у південній і 261-262 дні в західній і північно-західній частинах області.

Тривалість безморозного періоду збільшується від 159 днів на півночі і 151 день на заході до 166 днів в центральній і південній частинах області. Початок безморозного періоду коливається від 19 квітня до 2 травня, кінець від 1 до 8 жовтня, а тривалість від 119 до 200 днів. Період з середньодобовою температурою вище 10°С на півдні і у районі Кременця триває 162-163 дні, а в центральній частині області 156-57 днів.

Тривалість періоду з середньодобовою температурою вище 5°С становить від 201-203 днів до 206-208 днів на півдні та заході області.

Найбільша тривалість періоду з температурою вище 15°С спостерігається на півдні області (106-109 днів); а найменша – в центральній частині (90-98 днів).

На поверхні ґрунту найнижчі температури спостерігається в січні, від -5 до -6°С, а найвищі – в липні від 21 до 23°С. Абсолютні максимуми температури на поверхні ґрунту змінюється від 54°С (захід) до 58-60°С, а мінімуми – від -40°С на півночі до -35°С на півдні області.